

Araştırma Makalesi / Research Article DOI: 10.33207/trkede.1384194

MÜTERCİMİ BİLİNMEYEN MANZUM BİR KASİDE-İ MÜNFERİCE TERCÜMESİ

Translation of a Kasîde-i Münferice in Verse Whose Translator is Unknown

Mutlu Melis ÖZGERİŞ*
Ayşe ULU**

ÖZ: İbnü'n-Nahvî tarafından kaleme alınan *Kasîde-i Münferice*, sıkıntı ve keder zamanlarında okunan bir dua hükmünde kabul edilmiş Arapça bir manzumedir. Allah'a teslimiyetin, şiddetli sıkıntıların ardından ferahlığın geleceğine olan inancın anlatıldığı bu kasideye Türk edebiyatında birçok tercüme, şerh ve tahmis yazılmıştır. Bu çalışmanın konusunu da kasideye yazılan; ama daha önce kaynaklarda rastlanılmayan bir tercüme oluşturmaktadır. Tercüme, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu 34 Ae Manzum 644/3 numarada "Manzum Kasîde-i Münferice Tercemesi" adıyla kayıtlıdır. Eser, manzum-mensur karışık bir mecmuanın 30b-31a varakları arasında yer alır. *Kasîde-i Münferice Tercümesi*, kaynak metinle aynı beyit sayısına sahip olan mütercimi bilinmeyen manzum bir tercümedir. Tarih bilgisinin de bulunmadığı manzumede mütercimin kaynak metnin anlamını tercümesine yansıtmaya gayret gösterdiği, kaynak metindeki kelimelerin çoğunu manzumesine aynen aldığı, geri kalan kelimelerde ise aynı anlama gelen sözcükleri seçtiği, çekim ve ek kullanımında ise Türkçe yapılardan yararlandığı görülmüştür. Hazırlanan bu çalışmayla tercüme metnine dair tespit ve değerlendirmelerde bulunulmuş, manzumenin *Kasîde-i Münferice* tercümelemleri arasında yerini alması amaçlanmıştır.

Anahtar Kelimeler: Türk edebiyatı, İbnü'n-Nahvî, Kasîde-i Münferice, tercüme, manzum

ABSTRACT: *Kasîde-i Münferice*, written by İbnü'n-Nahvî, is an Arabic poem that is considered as a prayer recited in times of trouble and sorrow. Many translations, commentaries and tahmis have been written in Turkish literature for this ode, which describes submission to Allah and the belief that relief will come after severe troubles. The subject of this study is the one written in the eulogy; but it creates a translation that has not been found in sources before. The translation is registered under the name "Kasîde-i Münferice

* Doç. Dr., Atatürk Üniversitesi ATATÖMER, Erzurum, mmelis.yardimci@atauni.edu.tr, ORCID: 0000-0002-1393-8669

** Dr., Düzce Üniversitesi Rektörlük, Düzce, ayseulu@duzce.edu.tr, ORCID: 0000-0003-2870-9604

© Copyright 2023 TÜEF Dergisi

Geliş Tarihi / Received: 31.10.2023
Kabul Tarihi / Accepted: 08.02.2024
Yayın Tarihi / Published: 31.07.2024

Tercemesi” in the Ali Emiri Collection of the Istanbul National Library, number 34 Ae Manzum 644/3. The work is located between pages 30b-31a of a mixed verse-prose magazine. *Kasîde-i Münferice Translation* is a verse translation with the same number of couplets as the source text, the translator of which is unknown. It has been observed that in the verse, where there is no historical information, the translator tried to reflect the meaning of the source text in his translation, took most of the words in the source text verbatim, chose words with the same meaning in the remaining words, and used Turkish structures in the use of inflections and suffixes. With this study, determinations and evaluations were made about the translated text, and it was aimed for the poem to take its place among the translations of *Kasîde-i Münferice*.

Keywords: Turkish literature, Ibn al-Nahwî, Kasîde-i Münferice, translation, verse

Cite as / Atf: ÖZGERİŞ M. M., ULU A. (2024). Mütercimi Bilinmeyen Manzum Bir Kasîde-İ Münferice Tercümesi. *Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 14(28), 1-15. <https://doi.org/10.33207/trkede.1384194>

Yayın Tarihi	31 Temmuz 2024
Hakem Sayısı	Ön İnceleme: (Editör-Yayın Kurulu Üyesi) İçerik İncelemesi: İki Dış Hakem
Değerlendirme	Çift Körleme
Benzerlik Taraması	Yapıldı
Etik Bildirim	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Çıkar Çatışması	Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.
Finansman	Herhangi bir fon, hibe veya başka bir destek alınmamıştır.
Telif Hakkı/Lisans:	Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi'nde yayımlanan makaleler https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/ tarafından lisanslanır.
Date of Publication	31 July 2024

Reviewers	A Internal (Editor board member) Content review: Two External
Review Reports	Double-blind
Plagiarism Checks	Yes
Complaints	tuefdergisi@trakya.edu.tr
Conflicts of Interest	The Author(s) declare(s) that there is no conflict of interest.
Grant Support	No funds, grants, or other support was received.
Copyright & License	Trakya University Journal of Faculty of Letters is licensed under Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Giriş

Kasîde-i Münferice, Arap edebiyatında ortaya çıkan ve *şiddet ile sıkıntıları açıp ortadan kaldıran, maddî, manevî açılım* manalarına gelen *el-Münferice*, *el-Fütûh*, *Ümmü'l-ferec* ya da *el-Ferec bade's-ş-şidde* isimleriyle de bilinen, Allah'a tevekkül ve teslimiyetin işlendiği tasavvufi bir şiirdir. Arap ve İslam edebiyatında özellikle tasavvuf çevrelerinde Ka'b b. Züheyr'in (ö. 26/645?) Hz. Muhammed'e sunduğu *Kasîde-i Bürde*'si ve yine İmam el-Bûsîrî'nin (ö. 695/1296?) aynı adı taşıyan meşhur kasideleri gibi büyük bir üne kavuşmakla birlikte insanlar tarafından vird olarak okunmuş bir manzumedir (Elmalı, 2002: 41).

Kasidenin şöhret bulmasında müellifin kimliği önemli etkenlerden biridir. Asıl adı Yûsuf b. Muhammed b. Yûsuf et-Tevzerî (ö. 513/1119) olan müellif; edebiyat, kelam, fıkıh ve tasavvuf gibi alanlarda dersler veren bir âlim olmakla birlikte nahiv ilmine verdiği ağırlık dolayısıyla *İbnü'n-Nahvî* künyesiyle tanınmaktadır.¹ Tahsil hayatını tamamlamasının ardından kendini

¹ Müellifin İbnü'n-Nahvî adıyla tanınmasıyla ilgili olarak Alzyout (2013), babasının nahivci olması sebebiyle bu adı aldığını ifade eder. Gerekçe olarak ise İbnü'n-Nahvî hakkında bilgi

tamamen ilme adayan ve herhangi bir ücret talebinde bulunmadan dersler veren İbnü'n Nahvî, bilgi ve amel yönüyle çağında İmam Gazzâlî'ye (ö. 505/1111) denk bir şahsiyet olarak değerlendirilmekteydi. Nitekim muasırı olduğu İmam Gazzâlî'ye bağlılık duyduğu ve ramazan aylarında İmam Gazzâlî'nin *İhyâ'ü 'ulûmi'd-dîn* adlı eserini her gün bir bölümünü okumak suretiyle hatmettiği ifade edilir. Şair ve âlim vasfıyla bilinen İbnü'n Nahvî'nin kaynaklarda eserlerine pek değinilmemiş olmakla birlikte *Kasîde-i Münferice* dışında Brockelman'ın bir nüshasının Berlin 3981 numarada kayıtlı olduğunu belirttiği *el-Vasiyye*, diğeri de hocası Şukrâtîsî'nin kasidesinin ta'şiri olan *ed-Dîbâcü'l-müneşşer ve'l-minhâcü'l-mu'aşşer* adlı uzun bir manzumesinin varlığı söz konusudur. Aynı zamanda kaynaklarda bazı şiirlerine de rastlanmaktadır (Durmuş ve Elmalı, 2000: 163; Elmalı 2002: 40).

İbnü'n-Nahvî, *Kasîde-i Münferice*'yi Tevzer dışında bulunduğu sırada bir zorba tarafından malının gasp edilmesi üzerine yazmıştır. Kasidenin yazılışının ardından malı gasp eden kişi o gece rüyasında birinin süngü ile üzerine yürüdüğünü ve "Falancanın malını geri ver; yoksa seni öldüreceğim" diye tehdit ettiğini görür. Rüyanın etkisiyle korkuya kapılan hırsız, çaldığı malı İbnü'n Nahvî'ye iade eder (Alzyout, 2013: 11; Çöğenli, 2013: 75).

Kasideyi önemli kılan hususlardan biri, mısralar içerisine yerleştirilen fikirlerin esasının ayet ve hadislerle dayanıyor olmasıdır. Kasideyi şerh eden şârihler, özellikle bu hususa dikkat çeker. Bu özelliği, hem yazıldığı dönemde hem de sonrasında üzerine birçok tercüme, taştir, şerh ve tahmisin kaleme alınmasında etkili olmuştur.

Sıkıntı ve keder zamanında vird olarak okunan bir dua hükmüne geçen *Kasîde-i Münferice*, es-Sübki'den (ö. 771/1370) de rivayet edildiği üzere, insanlar arasında dua olarak okunduğunda dualarının kabul olacağı düşüncesine inanılır. Böylece kaside, kendine dua mecmualarında dahi yer bulur. Örneğin; Ahmed Ziyâüddîn Gümüşhanevî'nin (ö. 1311/1894) *Mecmuâtü'l-Ahzâb* adlı mecmûasında *Kasîde-i Münferice* dua olarak yer almaktadır (Elmalı, 2002: 42). *Kasîde-i Münferice*'nin önemli şârihlerinden İsmail Ankaravî (ö. 1041/ 1631), kendisine herhangi bir sıkıntı ya da bela

veren Suyûtî dışındaki kaynaklarda nahiv ilmiyle meşgul olduğuna dair herhangi bir bilgi bulunmadığını gösterir.

isabet eden kimse maddi-manevi tam bir temizlik ile kırk kez bu kasideyi okuyarak dua ederse Allah'ın onun duasını kabul edeceğini ve ihtiyaçlarını, kederlerini gidereceğini söyler. Ayrıca bu kasideyi güzel manalarına ve yüce nüktelerine vâkıf olarak okuyan kimsenin gönlünün genişleyeceğini, ruhunun rahata kavuşacağını ifade eder (Çakmaklıoğlu, 2017: 465). *Tercüme-i Kasîde-i Münferice* adlı eserini kaleme alan Esad Erbilî (ö. 1931) ise kısa bir mukaddime ile kasidenin faziletlerinden bahsettiği tercümesinde, her sabah namazından sonra okunduğu takdirde büyük faydalar sağlayacağını ve birçok hayra vesile olacağını belirtir (Alkan, 2012: 153).

Arap edebiyatında yoğun ilgi gören *Kasîde-i Münferice* ile ilgili Türk edebiyatında da birçok çalışma ortaya konulmuştur. Bu çalışmalar şerh, tercüme ve tahmis şeklindedir (Alzyout, 2013: 28). Yöntem olarak da bu şerh ve tercümelemin bir kısmında mealen bir kısmında kelime kelime izah yoluna gidilmiştir. Bununla birlikte bu şerh ve tercümelemin bazıları manzum bazıları mensur bazıları da manzum-mensur metinler şeklinde kaleme alınmıştır. Örneğin; Ebubekir Kânî'nin (ö. 1206/1792) *Kasîde-i Münferice Tercümesi*, orijinal kasideye şairin üç beyit ilave ettiği manzum bir tercümedir (Yazar, 2020: 195). Bu çalışmanın konusunu oluşturan tercüme de kaynak metinle aynı beyit sayısına sahip (40) manzum bir tercümedir. Mütercim tercümeyle manzum ya da mensur herhangi bir ilavede bulunmamıştır.

Kasideye yapılan şerhlerdeki yöntemlere bakıldığında; bu metinlerin çoğunda açıklamanın daha yoğun olduğu, klasik şerh yönteminde kelimelerin filolojik açıdan ele alındığı görülmektedir. Aktarma yönteminin kullanıldığı diğer metinlerde ise filolojik izahlara yer verilmeyip kaynak metnin anlam aktarması gerçekleştirilmiştir. Ahmed Efendi'nin (ö. ?) *Şerh-i Kasîde-i Münferice*'si, Mustafa Behcet b. Muhammed Sâlim'in (1934'te sağ) *Azvâu'l-Behce fî Şerhi'l-Münferice*'si aktarma yönü ağır basan şerhlerdendir. Hüseyin b. Rüstem'in (ö. ?) *Şerh-i Kasîde-i Münferice*'si, İsmâil Ankaravî'nin *Hikem-i Münderice Fî Şerhi'l-Münferice*'si ise açıklamaların yoğun olduğu şerhlere örnek olarak verilebilir. Bu şerhler içerisinde en eski olanı 1600 tarihinde kaleme alınan Yahyâ b. Abdullâh'a (17. yy) ait *Şerh-i Kasîde-i Münferice*'dir. Bunun yanı sıra Ankaravî'nin *Hikem-i Münderice fî Şerhi'l-Münferice*'si en çok nüshaya sahip şerhtir. Mustafâ Behcet b. Muhammed Sâlim tarafından 1937 tarihinde kaleme alınan *Azvâu'l Behce fî*

Şerhi'l-Münferice adlı çalışmanın da en yakın tarihli şerh olduğunu söylemek mümkündür (Kara, 2021: 262).

Kasîde-i Münferice sadece edebiyata değil İslam mimarisine de etki etmiştir. Bu konuda en dikkat çekici örnek, Antalya Kaleiçi'nde XVII. yüzyıl başında Tekeli Mehmet Paşa tarafından tamamen kesme taş işçiliği ile yaptırılan *Tekeli Mehmed Paşa Camii*'dir. Caminin işçilik ve estetik güzelliklerinin yanında diğer camilerden ayrılan en önemli özelliği, *Kasîde-i Münferice* metninin, camideki iç ve dış pencere alınlıklarının çini panolarında yazılı olmasıdır (Atik, 2018:15). İlk dört beyti kasideye yapılan bir tahmisten alınan, diğer beyitleri –bazı kelimelerde değişiklikler olsa da- orijinal metinle uyumlu olan kasidenin yer aldığı camiye ait görseller kaynak gösterilen çalışmada bulunmaktadır:

Resim 1: Tekeli Mehmed Paşa Camii'deki 8 ve 9 nolu çini pano
(Atik, 2018: 46)

Kasîde-i Münferice Tercümesinin Tanıtımı, Şekil ve Muhteva Özellikleri

Kasîde-i Münferice Tercümesi, İstanbul Millet Kütüphanesi Ali Emiri Koleksiyonu 34 Ae Manzum 644/3 numarada “Manzum Kasîde-i Münferice Tercemesi” adıyla kayıtlıdır. Meşin kaplı 51 varaklık bir yazmanın içerisindeki metin, 30b-31a varakları arasında yer alır. Kütüphane kayıtlarına göre yazmanın 2a-18a varakları arasında “Risâle der Fazâ'il-i Kelimât-ı Tevhîd” adlı mensur metin, 18b-29a varakları arasında muhtelif şairlere ait “Kasâyid ve ebyât” bulunur. 29b-30a arasındaki boşluktan sonra tercüme metni gelir. Yazmanın kalan son kısmında ise boşluklar, manzum parçalar, beyitler ve Arapça metinler vardır. Muhtelif satır ve sütun sayısının görüldüğü yazmada belli bir düzen yoktur. Mürettip bazen yatay bazen dikey konumda metinleri konumlandırmış, bazen tek sütun şeklinde bir şiire yer

MÜTERCİMİ BİLİNMEYEN
MANZUM BİR KASİDE-İ MÜNFERİCE TERCÜMESİ

verirken bazen de üç sütun şeklinde şiirleri yazmıştır. Ayrıca kimi varaklarda sayfanın neredeyse tamamında metin yer alırken kimisinde çok kısa metinler görülmekte; metinler arasında boş sayfalarla da karşılaşmaktadır. Türkçe, Arapça, Farsça olarak yazılmış manzum ve mensur parçaların yer aldığı yazma, karışık bir mecmua özelliği göstermektedir.

Yer yer lekelenmelerin ve silinmelerin görüldüğü, sarı aharlı kâğıt kullanılan yazmanın 1b varağında Millet Genel Kütüphanesi eser kayıt bilgisi bulunurken; 2a varağında iki mühre rastlanılır. Mühürlerden biri Diyarbakırlı Ali Emirî Efendi vakıf mührü iken; diğer mühür, silik olduğundan okunamamıştır (Okunamayan mührün aynısı 51b varağında da bulunmaktadır):

Resim 2: Yazmanın 2a varağı

Yazmada metinler talik yazıyla genellikle siyah is mürekkebi kullanılarak yazılmıştır. Bir düzen içerisinde olmasa da kırmızı mürekkebin kullanıldığı yerler de vardır (Örneğin; 1b'deki metnin bölüm adlandırmalarında ve noktalama işaretlerinde, 18b'de ilk beyitte, 22a'da başlıkta.)

Yazmada *Kasîde-i Münferice* tercümesinin mütercimine ve tercümenin yazılma tarihine dair bir bilgiye rastlanılmamıştır. Ayrıca yazmayı mütercimin kendisinin mi tertip ettiği ya da mecmuanın başkası tarafından mı oluşturulduğu da belli değildir.

Tercüme metninin yer aldığı sayfalar 3 sütun şeklindedir. Kaynak metin kırmızı mürekkeple, tercüme ise siyah mürekkeple ve talik yazıyla yazılmıştır. Mürettip/mütercim önce tercüme metni, sonra soluna kaynak metni muhtelif satırlarla konumlandırmıştır. Mürettip/mütercim Arapça beyitler ile Türkçe tercüme beyitleri hizalamamış, bu hususta özenli

davranmamıştır. Sadece renk tercihiyle metinleri birbirinden ayırmış, beyitleri hizalamadığı gibi Arapça metindeki son iki beytin birinin mısralarını yan yana, diğerini düşey konumda yan yana yazmıştır. Kaside; manzum şekilde, beyit beyit tercüme edilmiştir.

Kasîde-i Münferice, kırk beyitten oluşmaktadır. Ama bazı nüshalarda kasidenin öncesine ve sonrasına birkaç beyit eklendiği; bazı şerh ve tercümelelerde beyit sayısının elliye kadar çıktığı görülmektedir. Örneğin; İsmail Ankaravî'nin, *Hikmetü'l-Münderice fî Şerhi'l-Münferice* adlı eserinde, kırk beyitten oluşan kasidenin başına hamdele ve salve ile sonuna Hz. Peygamber'in âl ve ashabına methiye bölümü ekleyerek bu sayıyı aştığı belirtilir (Doğan, 2020: 116). Bu çalışmanın konusunu oluşturan tercüme ise kaynak metin gibi 40 beyitten oluşur. Mütercim tercümesine herhangi bir adlandırma yapmamış, Besmele lafzıyla doğrudan manzumesine başlamıştır.

Kasîde-i Münferice, mütedarik bahrinde *fe'ilün fe'ilün fe'ilün fe'ilün* kalıbıyla Arapça yazılmıştır. Türkçe yazılan tercüme metninde ise mütercimin vezne özen göstermediği görülür. Vezin hususunda kusurların fazlalığı dikkat çeker.² *mef'ülü mefâ'ilün fe'ülün* kalıbıyla yazılmaya çalışıldığı anlaşılan tercüme metnindeki 20. beyit, diğer beyitlere nazaran veznin başarıyla uygulandığı beyitlerden biridir:

Ḥaḡ ṭā'atinūñ ṣabāḡatinūñ
Envāri müṣābih münbelice

Aşağıda verilen 31. beyit ise vezin açısından oldukça kusurludur:

Ve niṣān-ı hüdā gözüke saña
Yalnızca çalıṣ iregör ſebece

Kaynak metnin kafiyesi esreli cim harfiyle (ج/جى) yapılırken; tercümede mütercim, kafîye harfini ج şeklinde kullanmıştır. Hatta kelimelerin bu şekilde okunmasını vurgulamak adına bazı beyitlerde kelimeyi kırmızı renkle harekelemiştir. Bununla birlikte mütercim çoğunlukla kaynak metindeki kelimeleri kafiyede kullanmıştır: بلج/با/belece, السرج/suruca, المهج/mühece, الارج/erece, اللج/lücece, حرج/haraca, درجی/derece, عوج/ivece, بالمنتسج/bi'l-müntesice, بمنعرج/mün'arice, حجج/hücece, فعجى/uca, العرج/araca,

² Vezin kusuru hemen her mısradaki olduğu için metin üzerinde ayrıca bu duruma dikkat çekilmemiştir.

الفرج/ferece, المنتهج/müntehice, تهج/tehice, السمج/semece, منبلج/münbelice, بالغنج/gunuca, شجى /şece, بممتزج/mümtezice, بمندرج/münderice, الهمج/hemece, الرهجى/rahece, الثبجى/sebece, الفلج/felece, تحت السرج/tahte's-süruca, الهرج/herece, النهج/nehece, اللهج/lehice, الخلج/halece, البهجى/behece, الخلج/huluca.

Mütercim beyitleri tercüme ederken kaynak metne bağlı kalmış, kelime kelime tercüme yoluna gitmiştir. Ekseriyetle beyit tercümelerinde kaynak metindeki kelimeleri kullanmış, bazı beyitlerde ise aynı anlama gelecek kelimeleri tercih etmiştir. Örneğin 7. beyitte, kaynak metindeki kelimelerin çoğu aynen alınmış, diğerleri aynı anlama gelen kelimelerle değiştirilmiş, çekim ve ek kullanımında Türkçe yapılardan yararlanılmıştır:

والخلق	⇒	halk oldu
جميعًا	⇒	bütün
في يده	⇒	yed-i hükmünde
فذوو سعة	⇒	ba'zı zî-se'a
وذوو حرج	⇒	ba'zı zî-haraca

Metnin yazılma tarihine dair de bir bilgi bulunmamaktadır. Arapça kelimelerin yoğunlukta olduğu manzumede Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerinin izleri görülmektedir: -(y)Ub+An zarf fiil eki (inüben, idüben), -E+gör- eki (iregör), turuşmak (çalışmak, çabalamak, mücadele etmek) kelimesi gibi.

Muhteva yönüyle bakıldığında tercüme, kaynak metinle aynı doğrultudadır. İlk beyitte “Ey!” kelimesiyle sıkıntıya, gama, derde seslenen şair, aslında bu nidasıyla derdin kuvvetlenmesini değil şiddetinin azalıp ferahlığın gelmesini isteyerek kasideye başlar. Dünyevi bir sıkıntının yazılmasına vesile olduğu bu kaside, içerdiği fikirlerin ayet ve hadislere dayanıyor olmasıyla manevi sıkıntıların giderilmesinde okunan bir şiir olmuştur. Nitekim mütercim de kasidenin bu yönünü dikkate alarak kaynak metnin anlamını tercümesine yansıtmaya gayret göstermiştir. Kaynak metindeki manaya karşılık gelecek ifadeleri kullanma yoluna gitmiş, ayet ve hadislerin, rivayet ve kerametlerin açıklıkla anlaşılmasına çaba sarf etmiştir. Edebî sanatlar yönüyle de kaynak metine bağlı kalmıştır. Yalnız kaynak metinde 29. beyitte “hemec (cahil, şaşkın, ahmak, bir tür sinek)” kelimesiyle

mübalağa yapılmışsa da mütercimin tercümesinde bu mübalağa yer almaz. Hayvanların gözüne düşen küçük bir sinek olan hemecin, zarar ve eziyetten başka marifeti yoktur. Allah yolunda gitmeyenler, hâdî olmayanlar bu hayvanlara benzetilirken; kaynak metinde “hemecin hemeci” şeklinde mübalağa yapıldığı görülmektedir (Doğan, 2020: 127):

وخيار الخلق هدايتهم
وسواهم من همج الهمج

Yağışi kişiler hâdîleridir
‘İlme dürişüp uyma hemece

[Halkın en hayırlıları, onların doğru yolu göstericileridir (rehber). Bunların dışındakiler önemsiz sıradan kişilerdir.]

Dinî karakterli bu kaside ve tercümesi, insanın Allah yolunda nasıl davranması gerektiği hususunda öğütler vermesi, nefsanî ve dünyevî isteklerden uzak durulmasını ve ibadette devamlılığını nasihat etmesi yönleriyle dikkat çekmektedir. Kaside, geleneğe bağlı olarak dua bölümüyle, Hz. Muhammed’e ve dört halifeye salat u selamla tamamlanır.

Kasîde-i Münferice Tercümesi

[30b]	[30b]
بسم الله الرحمن الرحيم	Bismillâhirrahmânirrahîm
	<i>Mef’ûlü mef’ûlün fe’ûlün (?)</i>
اشتدى ازمة تنفرجى قد آذن ليلىك با لبلج	Ey ğam katı ol iresün ferece İrişdi giceñ şubh-ı belece
وظالم الليل له سرج حتى يغشاه ابو السرج	Şeb zulmetinüñ yıldızları var Hoşdur yetişen şâh-ı suruca
وسحاب الخير لها مطر فاذا جاء الابان تجى	Ebr-i ‘amelün bārānı olur Vaḳti gelicek yağar selece
وفوائد مولانا جمل لسروح الانفس والمهيج	Had yok ni’amına efendimüzün Geldükde kıılır rāhat mühece
ولها ارج محى ابدا فاقصد محيا ذاك الارح	Cānlar virür ol ni’amuñ ezeli Kaşd it iregör sen ol erece
فلر بتما فاض المحيا بيحور الموج من اللجج	Çoğ olur v’allâhi füyüzü anuñ

	Deryâlar olur gâlib lücece
والخلق جميعاً في يده فذوو سعة وذوو حرج	Halk oldu bütün yed-i hükümünde Ba'zî zî-se'a ba'zî zî-haraca
و نزولهم و طولهم و على درك و على درجى	Bularuñ inüben ü binmeleri Kimisi dereke kimisi derece
و معاشهم و عواقبهم ليست في المشى على عوج	Bularuñ dünyâsı vü 'âkıbeti Meşiyette degül maẓhar 'ivece
حكم نسجت بيد حكمت ثم انتسجت بالمنتسج	Yed-i hikmetle hüküm ele alınup Nesc oldı kavî bi'l-müntesice
فاذا اقتصدت ثم انعرجت فيمقتصد و بمنعرج	Hükmi kaşd itse şoñ ağsağ olup Pes muқтаşıda dañı mün'arice
شهدت بعجائبها حجج قامت بالامر على حجج	Hikem-i 'acibe tanıq hüceci Emrle hikem-i kâ'im hücece
ورضى بقضاء الله حجي فعلى مركزه فعجى	'Âkil ki kaẓāya rızā virdi Merküzesidür tursun o 'uca
و اذا انفتحت ابواب هدى فاعجل لخراتها ولجى	Ebvāb-ı hüdā açılursa o hemān Girsün tırışup gündüzle gice
فاذا 4 حاولت نهايتها فاحذر اذناك من العرج	Maṭlūbuñ olursa nihāyet-i rāh Uğratmasun öz nefsi 'araca
[31a]	
لتكون من السياق اذا ما جئت الى تلك الفرج	Tā kim sâbıqlardan olasin Vāşıl olasin dilkeş ferece
فهناك العيش وبهجهته فلمبتهج ولمنتهج	'Ayş anda durur hem behcet ü 'ayş Sūr mübtehice er müntehice
فهج الا عمال اذا ركدت فاذا ما هجت اذا تهج	Anduñ 'amelüñ taḥrık idüben Dā'im olasin sa'y it tehice
ومعاصى الله سماجتها تزدان لذى الخلق السمح	Allāha ma'aşī kabīḥa olup Güzel görünür ḥalkı semece

³ Kaynak metinde فالى şeklinde.

⁴ Kaynak metinde واذا şeklinde.

ولطاعته و صباحتها انوار صباح منبلج	Ḥaḡ ṭā'atinūñ ṣabāḥatinūñ Envārī müṣābih münbelice
من يخطب حور الخلد بها يظفر بالحرور وبالغنج	Ol naḡdla ḥūr talebinde olan İrişür ol zevḡe hem ol ġunuca
فكن المرضى لها يتقى تر ضاه غدا وتكون نجى	Pes ṭālib olup taḡvā eylesen Olıcaḡ ferdā iresin ferece
واتل القران بقلب ذى حزن وبصوت فيه شجى	Ḳur'āmı oḡı ġöñlüñle ki_ola Ḥāşıl-ı ḥüzn ü şavt ile şece
وصلاة الليل مسافتها فأذهب فيها بالفهم وجى	Gice ṭā'atinūñ seyyāḥı olup Cān başla ġidüp gel yine gice
وتأملها و معانيها تأتى الفردوس وتفرجى	Fıkr eyle şalāt u me'ānīsini Firdevse ġirüp ir müferrece
واشرب تسنيم مفرها لا ممتزجا وبممتزج	Çeşmelerinūñ tesnimin içüp Diplerūñ başḡa vü mümtezice
مدح العقل الاتيه هدى وهوى متول عنه هجى	Memdūḡ delīl-i 'aḡla uyuban Rabden çevirici hevāyı lıce (?)
وكتاب الله ربا ضته لعقول الخلق بمندرج	Ve kitāb-ı Ḥudā ta'līm durur Ḥalḡ aḡl idüp ire münderice
وخيار الخلق هداتهم وسواهم من همج الهمج	Yaḡşı kişiler hādīleridir 'İlme dürişüp uyma hemece
وإذا كنت المقدام فالأ تجزع فى الحرب من الراهجى	Ş'ol vaḡte ki sen miḡdām olasın Yüzüñ çevirüp düşme rahece
وإذا ابصرت منار هدى فاظهر فردا فوق الثبجى	Ve nişān-ı hüdā gözükse saña Yalñızca çalış ireġör şebece
	[31a]
وإذا اشتاقت نفس وجدت المأ بالشوق المعتلجى	Müşṭāḡ oluban nefsūñ bulısar Keşf-i ḡucub ḡalbi ḡatıca
وثنايا الحسننا ضاحكة وتمام الضحك على الفلج	Maḡbūbenūñ ol dişleri güler Kāmil gülmek ḡāşıl-ı felece
وعياب الاسرار اجتمعت بامانتها تحت السرج	Esrār-ı 'iyāb taḡḡıḡ dürilüp Ḥıfz olmaġ-içün taḡte's-süruca
والرفق يدوم لصاحبه	Şaḡib-kerem ol dā'im olasın

MÜTERCİMİ BİLİNMEYEN
MANZUM BİR KASİDE-İ MÜNFERİCE TERCÜMESİ

والخرق بصير الى الهرج	Göñül ele al düşme herece
صلوات الله على المهدي الهادي الناس الى النهج	Hādī-i Ḥudāya durur şalavāt Ḥalkı irşād idici nehece
وابى بكر فى سيرته ولسان مقالته اللهج	Daḥı şıdķuñ o zarfı Ebī Bekre Şıdķ üzre tekellümde lehice
وابى حفص وكرامته فى قصة سارية الخلع	Ve Ebī Ḥafşuñ şu kerāmetine Yā Sāriye tiz eriş halece
وابى عمر وذى النورين المستحى المستحيا البيهجى	Daḥı Zī'n-nüreyn olan 'Osmān'a Utanup utandırıcı behece
و ابى حسن فى العلم اذا و افا بسحائبه الخلع	Daḥı 'ilm içre keşirü'n-na'ım 'Alīye Geldikde miyāhıyla ħuluca

Manzumenin Yazma Nüshası

Sonuç

Tanıtmaya çalışılarak tam metni verilen *Kasîde-i Münferice Tercümesi*, kaynak metinle aynı beyit sayısına sahip manzum bir tercümedir. Metnin yazılma tarihine ve mütercimine dair herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Mütercim tercümesine herhangi bir adlandırma yapmamış, besmele lafzıyla doğrudan manzumesine başlamıştır. Genellikle kaynak metne sadık kalan mütercim, bazen kaynak metinde yer alan kelimelerle benzer manaya gelecek kelimeleri tercümesinde kullanmıştır. Arapça kelimelerin yoğunlukta olduğu manzumede Eski Anadolu Türkçesi dil özelliklerinin izleri de görülmüştür.

Dünyevi bir sıkıntı neticesinde yazılmış olan *Kasîde-i Münferice*, içerdiği fikirlerin ayet ve hadislere dayanmasının etkisiyle manevi sıkıntıların giderilmesinde okunan bir şiir olmuştur. Nitekim *Kasîde-i Münferice Tercümesi'nin* mütercimi de kasidenin bu yönünü dikkate alarak kaynak metnin anlamını tercümesine yansıtmaya gayret göstermiştir. Bu çalışma sonucunda Arapça olarak kaleme alınmış olan *Kasîde-i Münferice* üzerine yapılmış Türkçe tercümelere birinin tespit ve değerlendirilmesi yapılmış ve bu eserin ilgili literatüre kazandırılması sağlanmıştır.

KAYNAKÇA

- ALKAN, Ercan (2012), "Es'ad Erbili'nin Tercüme-i Kasîde-i Münferice Adlı Eseri", *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, XIII/ 30, 151-172.
- ALZYOUT, Hassan (2013), *Kasîde-i Münferice ve İsmâil Ankaravî'nin Hikem-i Münderice Fî Şerhi'l-Münferice'si*, Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- ATİK, Necmi (2018), "Antalya Kaleiçi Tekeli Mehmet Paşa Camii Kasîde-i Münfericesi", *İlahiyat Araştırma Dergisi*, 10, 15-47.
- ÇAKMAKLIOĞLU, M. Mustafa (2017), "İsmail Rusûhî Ankaravî'nin El-Hikemü'l-Münderice fi Şerhi'l-Münferice Adlı Şerhi ve Tasavvufi Muhtevası", *II. Uluslararası Hacı Bayram-ı Velî Sempozyumu Bildiriler Kitabı 2*, Kalem Neşriyat, Ankara, 461-474.
- ÇÖĞENLİ, Mehmed Sadi (2013), "İbnü'n-Nahvî ve el-Kasîdetü'l-Münferice'si", *Turkish Studies*, VIII(13), 75-79.
- DOĞAN, Ramadan (2020), "Mustafa Behcet Bin Muhammed Sâlim'in Azvâu'l-Behçe Fî Şerhi'l-Münferice Adlı Eseri", *Rumeli İslam Araştırmaları Dergisi*, 5, 115-131.

MÜTERCİMİ BİLİNMEYEN
MANZUM BİR KASİDE-İ MÜNFERİCE TERCÜMESİ

- DURMUŞ, İsmail ve ELMALI, Hüseyin (2000), “İbnü’n-Nahvî”, *Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi*, 21, 163-164.
- ELMALI, Hüseyin (2002), “İbnü’n-Nahvî, el-Kasîdetü’l-Münferice’si ve Tercümesi”, *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, XVI, 37-56.
- KARA, Rabia (2021), *Kasîde-i Münferice’nin Türkçe Şerh ve Tercümelere ve Mustafâ İsameddin Üsküdarî’nin Şerhü Kasîdetü’l-Münferice’si*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- KAYA, Mahmut (2018), *İslâmî Edebiyatta Şaheserler*, İstanbul: Türkiye Yazma Eserler Kurumu Başkanlığı Yay..
- KAYA, Zeliha (2021), *Hüseyin Bin Rüstem’in Kasîde-i Münferice Şerhi*, Yüksek Lisans Tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- YAZAR, İlyas (2020), “Edebiyatımızda Kasîde-i Münferice Geleneği ve Ebu Bekir Kânî’nin Manzum Kasîde-i Münferice Tercümesi”, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, XVIII/1, 191-204.